

**Anna Sandberg
Rasmussen**

*Post.doc, Københavns Universitet,
Institut for Engelsk, Germansk og Romansk,
annas@hum.ku.dk*

Kronikken

Tysk nu og i fremtiden

Mens disse linjer skrives, fejres ikke bare i Tyskland, men også her 20-året for Murens fald, der betød en nyordning af Europa. Også et andet tysk jubilæum, nemlig 60-året for Vesttysklands grundlæggelse, har givet resonans i Danmark. Der er tysk fokus i efterårets bogudgivelser, alene inden for de sidste par uger er der udkommet fire bøger på dansk om Tyskland¹. Og danskerne har (igen) taget Berlin til sig som favoritrejsemål; det kreative lag af kunstnere og forfattere bosætter sig i byen, og også for unge er byen en populær metropol. Er mange års negativ afgrænsning fra den store nabo som følge af 1864 og besættelsestiden slut? Er danskernes stereotype forestillinger om “det tyske” ved at vende til noget positivt? Måske – men samtidig er tysk ved at forsvinde som fremmedsprogskompetence hos unge og tysk som sprog og fag i Danmark ved at uddø! Faget er i krise i hele uddannelsessystemet fra folkeskole og gymnasium over seminarier/professionshøjskoler til universitet.

Denne paradoksale situation var anledningen til en stor konference om tyskfaget d. 23. oktober 2009, som blev organiseret i samarbejde mellem tyskforskere ved RUC, CBS og Københavns Universitet².

Med den dobbelte titel Tysk nu! sigtede konferencen mod at vise både fagets aktuelle mangfoldighed og nødvendigheden af handling nu. Konferencen, som samlede ca. 200 deltagere fra undervisningsverdenen, ministerier, forlags- og kulturliv samt alment tysk- og sproginteresserede, satte ikke blot fokus på tysk, men også på krisen for fremmedsprogene i Danmark.

Debat om tysk og fremmedsprog

Første del af konferencen omfattede to paneler, først med forskere og tyskeksperter, derpå med politikere, centrale beslutningstagere og aftagere, anden del bestod i en række workshops med temadiskussioner, som resulterede i en række anbefalinger³. I denne kronik er der fokus på de problemer og perspektiver, der blev rejst i paneldebatten. Den var delt i to: Det første panel gav en bred præsentation af tysk-

fagets muligheder og perspektiver gennem oplæg fra forskere i tyskfagets forskellige discipliner og fra dansk medieverden. I andet panel deltog de politiske uddannelsesordførere Christine Antorini (S) og Charlotte Dyremose (K) og undervisningsminister Bertel Haarder samt direktør for Dansk Erhvervsakademi (DEA) Stina Vrang Elias, forbundsformand for Kommunikation og Sprog Birgitte Jensen og formand for Sprogudvalget Jørn Lund. Hele debatten kan ses og høres som webcast på: www.tysknu.ku.dk. De vigtigste omdrejningspunkter i diskussionen blev 1) Nødvendigheden af et nyt syn på fremmedsprog som en samfundsanerkendt kompetence og 2) En helhedsplan for sproglig uddannelse for folkeskole og gymnasium som et nødvendigt grundlag for at gå videre og tilegne sig sprog på de højere læreanstalter. Samtidig viste debatten nogle konfliktlinjer: Mellem engelsk og andre fremmedsprog, mellem tysk og andre fremmedsprog og mellem fremmedsprog og samfundsfag.

Folkeskolen

Et problem er valgfriheden af tyskfaget i 7. klasse, der kan opfattes som et forkert signal om, at andre fremmedsprog end engelsk egentlig ikke er vigtige for elevernes videre uddannelse og beskæftigelse. Dermed er Danmark langt fra opfyldelsen af sprogmålene i EU og Norden⁴. Der er flere gode grunde til, at tysk skal være det obligatoriske 2. fremmedsprog, hvilket Jørn Lund med henvisning til den seneste sprograpport under Kulturministeriet⁵ argumenterede for. Hans argumenter var bl.a., at Tyskland er vores nærmeste nabo og største samhandelspartner⁶. I det nye EU er tysk det største modersmål, som tales af 100 millioner mennesker, hele 18 % af EU-borgerne. Endelig er dansk sprog historisk set mest påvirket af tysk, og netop det nære slægtskab mellem dansk og tysk betyder, at eleverne hurtigt kan opnå grundlæggende kommunikative og receptive færdigheder i tysk.

Et gennemgående tema var, om danske elever kan lære tre sprog med start i henholdsvis 3., 6. og 8. klasse, som det er tilfældet i andre lande? Fra politisk side afviste alle partier tre obligatoriske fremmedsprog i folkeskolen med den begrundelse, at mere bogliggørelse vil betyde, at antallet af elever, der mistes undervejs, forøges. Et væsentligt forhold, som politikerne her ser bort fra, er, at en tidligere indlæring af flere sprog kan have en synergieffekt sprogene imellem og kan også øge elevernes sproglige og grammatiske bevidsthed og dermed gøre dem til bedre danske sprogbrugere.

Både Bertel Haarder og Charlotte Dyremose så imidlertid en mulighed i at oprette "profilskoler" (både folkeskoler og gymnasier) med særlig specialisering og "super-niveauer" i sprog.

At få gjort tysk som 2. fremmedsprog obligatorisk og desuden give eleverne muligheden for fransk eller spansk, ser dog ikke ud til at kunne blive en fremtidig løsning, da den ikke understøttes officielt af Tysklærerforeningen og Danmarks Lærereforening.

Læreruddannelsen

Professionshøjskolerne sætter i år bundrekord med kun 105 linjefagsstuderende i tysk på landsplan, hvilket er alarmerende set i forhold til behovet i skolerne, hvor 78 % af eleverne skal undervises i faget. Bertel Haarder tilkendegav, at en ændring af læreruddannelsesreformen er nødvendig, sådan at det gøres muligt at læse to linjefag i sprog. Også her ønskede han professionshøjskoler med specialisering i sprog. Desuden blev der hele vejen rundt i panelet udtrykt behov for internationalisering af læreruddannelsen både gennem udveksling og udlandsophold.

Det almene gymnasium

Et centralt problem er tyskfagets marginalisering. Tysk og andre mindre fremmedsprog trænges især ud af fagkombinationen samfundsfag og engelsk. Det er ifølge kommentarer fra Bertel Haarder, Jørn Lund og rektor Marianne Zibrandtsen nødvendigt at omstrukturere gymnasiets fagpakker og diskutere den dominerende stilling, samfundsfag har i dag. En løsning kunne være at integrere tysk i samfundsfag og simpelthen undervise på tysk og læse tyske kilder. Mere vigtig end nogensinde før er kompetencen hos unge til at kunne orientere sig og sortere i den daglige nyhedsstrøm og være i stand til at forholde sig kritisk til det angloamerikansk envejs-påvirkede mediebillede⁷.

Universiteterne

Her blev især taxametersystemets underfinansiering af humaniora, også i international sammenligning, diskuteret. Taxametersystemet bygger ikke på behovsanalyse, men på ren rentabilitetsberegning, hvilket betyder, at tyskuddannelserne i hele landet er nødlidende, og flere er lukningstruede. Det gælder f.eks. cand.ling.merc.-studiet på CBS, til trods for at der her uddannes ca. 20 kandidater om året, der alle straks aftages på arbejdsmarkedet. Sprogundervisning kræver ressourcer til holdundervisning, fagudvikling og forskning. Endvidere kræver opretholdelse af internationale forskernetværk fastansatte forskere og økonomiske midler. Fra politikerside holdes der imidlertid fast ved taxametersystemet, dog lovede Bertel Haarder eksplícit en forhøjelse til humaniora ved fordelingen af globaliseringsmidlerne.

En anden problemstilling, der blev diskuteret, var universiteternes interne konkurrence, som de facto gør samarbejde på tværs meget vanskeligt, samtidig med at det er svært – for ikke at sige umuligt – for de små institutter og fag at kunne opretholde det højeste niveau på alle lingvistiske, litterære og historiske forskningsområder. En delvis løsning, som blev diskuteret, kan bestå i en specialisering og “arbejdsdeling” kombineret med mere fleksible studier, der vil gøre det muligt for studerende at kombinere en BA-uddannelse fra ét universitet med en overbygning fra et andet eller at sammensætte en uddannelse af forskellige studiemønstre. Direktør for Dansk Erhvervsakademi, Stina Vrang Elias, argumenterede desuden for et samarbejde mellem Danmarks Tekniske Universitet og sproguddannelserne.

Løsninger og perspektiver

Dette korte sammendrag af debatten viser, at der er en voksende erkendelse af sprogproblemet i det danske uddannelsessystem hos politikerne. Panelet satte problemet til debat. Desværre kan der ikke udledes nye løsninger af den – en paneldebat er og bliver kun en paneldebat. Men det er vigtigt at fastholde diskussionen og insistere på problemet. Måske bliver der gjort noget ved det på professionshøjskolerne med nye tiltag på læreruddannelsen og i gymnasiet, hvor der er fokus på (endnu) en revision af reformen. Regeringspartierne ser af ideologisk overbevisning løsningen i valgfrihed og skoleprofilering – men man må sætte spørgsmålstejn ved, om al ansvaret kan skydes over på institutionerne, ligesom universiteterne ikke udelukkende kan redde sig selv ved intern specialisering. Det er også stadig “gratis” og uforpligtende alene at gøre sprogundervisning i folkeskole og gymnasium til et spørgsmål om elevernes egen lyst og mulighed for at vælge mellem en vifte af sprog uden et bestemt læringsmål. Et obligatorisk og fælles 2. fremmedsprog i folkeskolen ville sikre en kontinuitet i den sproglige uddannelse og dermed et fælles vidensgrundlag for alle, der kan forudsættes også på senere niveauer i uddannelsessystemet. Sprog er med Thomas Harders ord en “hård kompetence”, der bør have samme status som kernefagene dansk, matematik og historie – fag, som ingen ville foreslå at lade være op til elevernes egen lyst. Et sådant syn på uddannelse gavner heller ikke bogligt svagere elever. Det er derimod nødvendigt med en samlet sprogplan, der indeholder et eller flere obligatoriske fremmedsprog ud over engelsk for danske elever. Globalisering forudsætter sprog – og sproglig uddannelse kræver en indsats og tilsvarende midler.

Noter

- 1 Lykke Friis: Østers på Kempinski og andre historier fra Europa efter Murens Fald, DRs forlag, Henriette Harris: Berlin, Gyldendal, Jan Bo Hansen: Muren, Gyldendal, Per Ørngaard: *Tyskland. Europas hjerte*, Gyldendal.
- 2 Arrangører og program kan ses på hjemmesiden: www.tysknu.ku.dk
- 3 Både konferencens oplæg og anbefalinger udgives i en publikation med titlen “Tysk nu!” januar 2010.
- 4 Jf. Bruxelles-erklæringen fra 2005 om “modersmål plus to” og Den Nordiske Sprogdeklaration fra 2006 med samme målsætning.
- 5 *Sprog til tiden. Rapport fra Sprogudvalget*, Kulturministeriet 2008.
- 6 Problemerne i erhvervslivet var også et tema på konferencen, men her må henvises til kronikken af planlægningsgruppen for Tysk nu i Politiken d. 21.10.2009: “Durch, für, gegen – hvad skete der lige med tysk?” samt til den kommende publikation.
- 7 At unge i dag eksponeres meget lidt for tysk og andre fremmedsprog i medierne blev også diskuteret ved konferencen. Det vil fremgå af den kommende publikation.